

Interpellation – ang. PFAS i Gävle kommuns dricksvatten

PFAS (per- och polyfluorerade alkylsubstanser) är industriellt framställda ämnen med en hög andel fluor. De används i en mängd olika produkter som ytbehandlingsmedel för att avvisa fett, smuts och vatten. Det finns cirka 10 000 PFAS-föreningar. Vi kan se dem i till exempel brandsläckningsskum, kosmetika, industrikemikalier, med mera. Från och med denna vintersäsong är de förbjudna i skidvallor.

Kunskapen om nackdelarna med dessa ämnen har ökat väsentligt under de senaste åren. PFAS ackumuleras i näringskedjan, det vill säga ämnena koncentreras i växter och djur. Negativa hälsoeffekter kan påvisas hos människor. Man har kunnat påvisa höga halter i vattendrag, grundvattenmagasin och markområden i anslutning till flygplatser, övningsområden för brandbekämpning, vid avfallsdeponier, områden där bränder släckts med brandskum och i områden som påverkas av utsläpp från verksamheter som använder PFAS. Ett förslag om att generellt förbjuda användning av produkter innehållande PFAS diskuteras inom EU.

I Uppsala kommun har en dom nyligen fastställt att Försvarsmakten är ansvarig för att rena dricksvatten från PFAS orsakad av flygverksamheten. I Kallinge i Ronneby kommun har fler än 160 PFAS-drabbade personer fått rätt till skadestånd enligt en dom från Högsta domstolen (december 2023). Det finns en klar risk att dessa domar bara är början av vad som komma skall.

PFAS finns i dricksvatten som försörjer fler än 5 miljoner svenskar enligt Livsmedelsverket. Gränsvärdet för tillåten mängd PFAS i dricksvatten sänks igen 2026. Innebörden av detta är att många vattenverk inte längre kan leverera dricksvatten av godkänd kvalitet utan att installera rening. En procedur som både är komplicerad och dyr. Hur har vi det i Gävle?

Naturskyddsföreningen gjorde 2020 en sammanställning av svaren från 42 vattenbolag. Gävles dricksvattentäkt innehöll de näst högsta värdena i landet (Naturskyddsföreningen, SVT Nyheter Gävleborg 13 november 2020). Gävlebygdens flygklubb gjorde på eget initiativ en mätning på flygplatsen i Rörberg och hittade PFAS i Spikåsbäcken. Enligt en dom vid Östersunds tingsrätt 2021-04-27 kan man läsa att "den miljökonsekvensbeskrivning som framtagits visat mätbara högre halter av PFAS nedströms flygplatsområdet än uppströms. Detta tyder på ett läckage av PFAS från flygplatsområdet, men Gävle kommun vidhåller trots påpekanden att detta kan bero på andra orsaker och är ovilliga att ta mark-, vatten, och grundvattenprover i närheten av räddningstjänstens övningsplats som ligger på detaljplaneområdet. De specificerar heller inte vilka andra orsaker det skulle kunna bero på. Inga andra industrier har varit verksamma i området. Kommunen påstår också i miljökonsekvensbeskrivningen att löpande provtagning av kolväten och PFAS har tagits. Detta är felaktigt". Citerat från domen i Mark- och miljödomstolen, Östersunds tingsrätt. Vidare kan man i samma dom (sidan 23) läsa att SWECO föreslagit en mer genomgående provtagning för PFAS i grundvatten.

Branschorganisationen Svensk Vatten är "på tå" i frågan: Varningsmärkning, totalförbud och sanering av förorenad mark. Så vill branschen få bort PFAS från dricksvattnet. Man vill få bort PFAS från både marknaden och grundvattnet. Den tillåtna halten av det hälsofarliga PFAS4 kommer att sänkas från 90 till 4 nanogram per liter om två år.

Med anledning av ovanstående frågor jag ansvarigt kommunalråd följande:

- Vilka orsaker ser Gävle kommun till att PFAS-värdet är högre nedströms flygplatsområdet än vad det är uppströms?
- Har kommunen genomfört den av SWECO föreslagna mer genomgående provtagningen för PFAS i grundvatten? När och var i så fall och vad visade den?
- Finns det några andra områden inom Gävle kommun där man ser risk att det finns PFAS i grundvattnet/dricksvattnet?
- Har man i så fall tagit prover där?
- Hur ser risken ut att PFAS läcker ut i Gavleån och Valboåsen? Dvs kontaminerar våra dricksvattenkällor. Vilka åtgärder görs för att förhindra detta?
- Finns det i dagsläget en strategi för hur kommunen framöver ska agera gällande PFAS i dricksvattnet?
- Hur ser kommunens beredskap och åtgärder ut för att rena vattnet från PFAS?

Margareta Larsson (M)

Referenser:

- *Kontrollwiki, fördjupning från Livsmedelsverket*
- *Naturskyddsföreningens samanställning av PFAS-halter i dricksvatten 2020*
- *SVT Nyheter Gävleborg 2020-11-13, Blekinge 2023-12-05 och Inrikes 2024-01-09*
- *Östersunds tingsrätt, Mark- och miljödomstolen Målnummer 2022-19*
- *Revisionsrapport Granskning av Gästrike Vatten AB och hantering av PFAS i dricksvatten Dnr 21REK17*